

ANDA LAĶE, JURIS GOLDMANIS

KULTŪRAS KANONS KĀ KULTŪRPOLITIKAS PROGRAMMA: TĀ ATTĪSTĪBAS POLITISKI IDEOLOĢISKIE PRIEKŠNOSACĪJUMI UN PERSPEKTĪVAS

Latvijā diskusijas par kultūras kanona nepieciešamību, mērķiem un nozīmi gan publiskajā telpā, gan politikas veidošanas vidē ar lielāku vai mazāku intensitāti turpinās kopš 2007. gada 6. decembra, kad toreizējā Latvijas kultūras ministre Helēna Demakova konferencē “Latvijas kultūras kanons – saliedētas sabiedrības stūrakmens” piedāvāja kultūras un mākslas nozaru profesionāļiem un visai Latvijas sabiedrībai ideju par Latvijas kultūras kanona izveidi. Savā uzrunā ministre teica: *Mūsu nolūks ir runāt par visaptverošu Latvijas kultūras vērtības dažādās mākslu jomās, ar kurām lepojames un kurām vajadzētu veidot ikviena Latvijas iedzīvotāja kultūras pieredzes pamatu, nodrošinot piederības izjūtu Latvijai. Kanons varētu veidot jaunu skatījumu uz kultūra pamatvērtībām, ņemot vērā šodienas kontekstu un tendences. Tāpat tas varētu kalpot kā kvalitātes etalons vai orientieris jaunu vērtību apgūšanā un sekmēt Latvijas kultūras mantojuma savdabības un vērtības apzināšanos* (H. Demakova. Kultūras ministres runa konferencē “Latvijas kultūras kanons – saliedētas sabiedrības stūrakmens”, Rīgā, 2007. gada 6. decembrī. <http://www.km.gov.lv/lv/masas/kultura.html> Skatīts 12.09.2013.).

Kultūras ministrija izveidoja ekspertu darba grupas septiņās nozarēs, kas pēc plašām diskusijām 2008. gada nogalē nosauca kultūras kanona vērtības, kas tika publiskotas mājaslapā (Latvijas kultūras kanons). Apspriešanai sākotnēji katrā nozarē tika piedāvāts pa 30 vērtībām, no kurām dažu mēnešu laikā vajadzēja atlasīt pa 12 (Kultūras ministrija, Latvijas Republika. Latvijas Kultūras ministrija aicina sabiedrību uz diskusiju par kultūras vērtībām. 26.11.2008. http://www.km.gov.lv/lv/jaunumi/?news_id=334 Skatīts 12.09.2013). Galu galā 2009. gada pavasarī tika paziņots, ka kanonā iekļautas 99 vērtības un iecerēts izvērst darbu pie to popularizēšanas. Tomēr konsekvents aizsāktās

kultūrpolitikas iniciatīvas turpinājums – mērķtiecīga un izvērsta komunikācija ar kultūras kanona satura apguves mērķa grupām un sabiedrības izglītošana, kā arī darbs pie kultūrizglītības satura vispārējās un profesionālās vidējā izglītības līmeņa mācību programmām – Kultūras ministrijas un Izglītības un zinātnes ministrijas īstenoto rīcībpolitiku ietvaros nenotika. Tam ir vairāki iemesli, taču būtiskākie no tiem ir: pirmkārt, ekonomiskās krīzes ietvaros veiktais Kultūras ministrijas budžeta samazinājums 2009. gadā par 43%; otrkārt, politisko prioritāšu maiņa līdz ar ministru maiņu (Ints Dālderis 2009–2010, Sarmīte Ēlerte 2010–2011, Žaneta Jaunzeme-Grende 2011–2013, Dace Melbārde 2013–). Tiesa, laika posmā no 2008. līdz 2012. gadam bija vērojami stihiski un epizodiski mākslas izstāžu kuratoru, izdevēju, izrāžu un koncertu producentu un citu kultūrpolitikas īstenošanā iesaistīto profesionāļu centieni aktualizēt kultūras kanona tematiku dažādos kultūras procesus un problēmu kontekstos. Kultūras kanona saturs, kopējais idejiskais pamatojums un citi saistīti aspekti nereti tika attīstīti pēc dažu kultūras organizāciju pašiniciatīvas, piemēram, humanitāro zinātņu pētnieki portālā [letonika.lv](http://www.letonika.lv) izveidoja alternatīvu interaktīvu resursu par 2008. gadā nosauktajām kanona vērtībām (<http://www.letonika.lv/kolekcija/?id=kanons> Skatīts 12.09.2013.). Muzeji un citas kultūras organizācijas veica izglītojošu darbu par konkrētām kanona vērtībām, kulturoloģijas mācību priekšmeta skolotāji izmantoja kultūras kanona vērtību aprakstus kā metodisko materiālu mācību stundām, augstskolās studējošie, kā arī vispārējās un profesionālās vidējās izglītības iestāžu skolēni, izstrādāja zinātniski pētnieciskos darbus, Latvijas Kultūras akadēmija sadarbībā ar Socioloģijas un kultūrizglītības asociāciju organizēja konkursu skolu jauniešiem par Kultūras kanonu. Tomēr šīs iniciatīvas notika ārpus vienota stratēģiskā ietvara un bez konsekventa, mērķtiecīga valsts finansiālā atbalsta. Tieši politiski ideoloģisko nostādņu maiņa gan valdošās koalīcijas sastāvā, gan LR Saeimā un valdībā kopumā lielā mērā radīja jaunu stimulu kultūras kanona idejas attīstībai. Konkrēti tas izpaudās 2012. gada otrajā pusē (pirmo reizi Sabiedrības saliedētības komisijas darba kārtībā tēma “Latvijas Kultūras kanons sabiedrības saliedētībai” iekļauta 2012. gada 12. septembrī), kad Saeimas Sabiedrības saliedētības komisija rosināja politisko dialogu starp LR Saeimas Sabiedrības saliedētības komisiju un Kultūras ministriju. Jau 2013. gada 20. februārī Sabiedrības saliedētības komisija apstiprināja “Ieteikumus Latvijas kultūras kanona koncepcijas pilnveidošanai”.

Komisijas definētie darbības virzieni bija šādi:

- definēt Latvijas kultūras kanona būtību, mērķus un uzdevumus, uzsverot nacionālās identitātes un sabiedrības saliedētības aspektus;
- izstrādāt Latvijas kultūras kanona veidošanas vienotus metodoloģiskos pamatprincipus, tajā skaitā Nolikumu, piesaistīt šim darbam atalgojamus speciālistus;
- izveidot Latvijas kultūras kanona padomi;
- pēc vienotiem principiem izvērtēt esošo Latvijas kultūras kanonu, nosakot, kuras vērtību sadaļas ir saglabājamas, kuras – pārveidojamas, kā arī noteikt, kuras Kultūras kanonā iekļautās vērtības atbilst/neatbilst vienotajiem pamatprincipiem;
- izstrādāt Latvijas kultūras kanona popularizācijas plānu (tajā skaitā interneta vietnes pilnveidošanu), kura pasākumi veicami atbilstīgi vienoto pamatprincipu izstrādes gaitai. Turklāt ieteikumos tika rosināts Kultūras ministrijai izvērtēt arī Kultūras kanona likuma nepieciešamību, piedāvājot jau izstrādātas vadlīnijas likumprojektam par kultūras kanonu (Sabiedrības saliedētības komisija, LR 11. Saeimas. 2012. gada 12. septembra un 2013. gada 20. februāra sēžu protokoli. <http://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotiku2012.gada.12.mi.nsf/0/0841F1C868BB1F7EC2257A72003AB574?OpenDocument&prevCat=11|Sabiedr%C4%ABbas%20salied%C4%93t%C4%ABbas%20komisija%20Skat%C4%ABbas%2012.09.2013.>).

Šie ierosinājumi kalpoja par pamatu Kultūras ministrijas pasūtītajam pētījumam "Latvijas kultūras kanona veidošanas metodoloģiskie kritēriji un principi" (pētījuma veicēji: biedrība "Culturelab" un Latvijas Kultūra akadēmija; autores *Dr. sc. soc.* Anda Laķe, *Dr. art.* Baiba Tjarve, *Mag. art.* Agnese Hermene). Pētījums tika veikts no 2013. gada 10. augusta līdz 2013. gada 20. novembrim, un tā ietvaros iegūtie dati lielā mērā izmantoti arī šajā rakstā.

Raksta sākumā konceptīvi raksturotā Kultūras kanona iniciatīvas attīstības vēsture Latvijā norāda uz politiskā konteksta nozīmi tā programmas attīstībā. Šis aspekts kļūst īpaši būtisks situācijā, kad tiek meklēti piemērotākie politiskā atbalsta mehānismi un attīstības scenāriji Latvijas kultūras kanona kā kultūrpolitikas iniciatīvas attīstībā. Tās nevienmērība un politiskā atbalsta nekonsekvenca rada jautājumus gan par izvirzītajiem mērķiem un attīstības formām, gan par šīs kultūrpolitikas iniciatīvas ilgtspēju.

Pamatojoties uz minēto problemātiku, šā raksta mērķis ir atklāt politiski ideoloģisko faktoru nozīmi kultūras kanona kā kultūrpolitikas iniciatīvas jeb programmas attīstībā un nākotnes scenāriju izvēlē. Lai to sasniegtu, analizēsīm

kultūras kanona jēdziena konceptualitātes attīstību; raksturosim līdzšinējos pētījumus par relevanto tēmu un precizēsīm pētījuma problēmas skaidrojuma teorētisko ietvaru; veiksīm salīdzinošu Nīderlandes, Dānijas un Latvijas kultūras kanonu attīstības novērtējumu, analizējot politiski ideoloģisko vērtību ietekmi uz šo valstu kultūras kanona izveides pamatojumu, mērķi, izveides procesu un efektivitāti; raksturosim Latvijas politiski ideoloģiskajam kontekstam piemērotākos kultūras kanona attīstības scenārijus un alternatīvas. Savā pētījumā izmantosīm gan teorētiskus (kultūrpolitikas, socioloģijas, antropoloģijas) avotus, gan kultūrpolitikas dokumentus un empīriskus datus, kas iegūti ar kvalitatīvajām datu ieguves metodēm (padziļinātās, daļēji struktūrētās intervijas, grupu diskusijas).

Iepazīšanās ar kultūras kanona izpētes teorētisko tradīciju un galvenajām atziņām ļauj skatīt Latvijas kultūras kanona iniciatīvu kultūrpolitikas attīstības tendenču kontekstā un veidot plašāku argumentācijas bāzi, prognozējot iespējamus rezultātus tās vai citas politiskās izvēles vai attīstības scenārija gadījumā. Precizēsīm, ka pētījuma mērķis neparedz analizēt kultūras nozaru profesionāļu un mediju pēc pašiniciatīvas īstenotas aktivitātes, kuru ietvaros veidoti dažādi mākslas darbu vai kultūras artefaktu mākslinieciskā līmeņa reitingi un popularitātes topi, piemēram, LTV1 raidījumu cikla “Lielā lasīšana” gaitā izveidotais latviešu 100 miļāko grāmatu tops (*Satori* aptauja: Kā jūs vērtējat latviešu miļāko grāmatu TOP 100? http://www.satori.lv/raksts/6997/Satori_aptauja/Ka_jus_vertajat_latviesu_milako_gramatu_TOP_100%3F Skatīts 29.06.2014.), uz kuriem nav attiecināms politiskās iniciatīvas normatīvais raksturs.

21. gadsimta sākums iezīmējās ar vairākiem dažāda mēroga kultūras kopieni centieniem apliecināt savu kultūras identitāti un savdabību, tomēr šobrīd Eiropas Savienībā ir tikai trīs valstis (Dānija, Nīderlande, Latvija), kuras dažādu kultūrpolitikas mērķu sasniegšanai izmantojušas iniciatīvu, kas apzīmēta ar jēdzienu “kultūras kanons”. Ne tikai iniciatīvas ideoloģiskā argumentācija, bet arī pats iniciatīvas apzīmējums ir raisījis plašas diskusijas gan akadēmiskajā, gan politiskajā vidē, kā arī publiskajā telpā kopumā. Arī Latvijā tieši jēdziens “kultūras kanons” ar savu daudznozīmību nereti ir diskusiju priekšmets (sk., piemēram, režisora V. Kairiša viedokli diskusijā LTV1 raidījumā “100 g kultūras” (100 g kultūras. Diskusija par Latvijas simtgades kultūras programmu. 19.06.2014. <http://www.ltv.lv/lv/raksts/19.06.2014-100g-kulturas.-diskusija.id31297/> Skatīts 29.06.2014.). Visbiežāk asociētā “kanona” nozīme ir

saistīta ar normatīvismu, stingru noteiktību, dogmatismu un regulāciju, kas ir pretrunā ar demokrātiskās sabiedrības kultūras jēdzienam piesaistīto kultūras vērtību daudzveidības un brīvas izvēles ideju. Protams, nevar ignorēt arī citu kanona jēdziena nozīmi, kas galvenokārt tiek lietota mākslinieciskās darbības raksturojuma kontekstā un ir saistīta ar konkrētas formas jeb mērauklas (dažkārt ietverot arī ētiska rakstura nozīmi) piemērošanu mākslas darba jaunradē. Tomēr pēdējā minētā nozīme retāk tiek saistīta ar kultūras kanona kā politiskas iniciatīvas apzīmējumu, jo kanona izveide politikas ietvaros apliecina ideju par jābūtību un tiesisku normatīvismu, tātad obligātumu, kas attiecināts uz kultūras kopienu centieniem apliecināt savu kultūras identitāti un savdabību.

Kultūras kanona koncepta izmantošana kultūrpolitisku vērtību un programmu komunicēšanā aizsāka UNESCO 2005. gadā, kad pieņēma Konvenciju par kultūras izpausmju daudzveidības aizsardzību un veicināšanu. Arī Eiropas Savienībā 2005./2006. gadā, strādājot pie Lisabonas līguma (parakstīts 2007. gada 13. decembrī), notika plašas diskusijas par to, vai Eiropas Savienības dalībvalstis saista vienota kultūra ar tai specifisku vērtību sistēmu, kas būtu jāatspoguļo Lisabonas jeb Reformu līguma preambulā. Šo diskusiju retorikā tika lietots jēdziens "Eiropas kultūras kanons". Visticamāk, ka tieši šajās diskusijās tika "aizgūta" prakse izmantot kultūras kanona jēdzienu, lai apzīmētu valstu politiskos centienus apliecināt un aizsargāt nacionālo vai kādas kultūras kopienas identitāti ar kultūras vērtību palīdzību. Tomēr jāatzīst, ka diskutablā jēdziena "kultūras kanons" izmantošana politisku aktivitāšu apzīmēšanai un īpaši nacionāli konservatīvo vai multikulturālisma ideoloģisko mērķu sasniegšanai nav bijusi populāra izvēle (vismaz līdz šim) kultūrpolitikas veidotāju vidē, par ko liecina fakts, ka šādu iniciatīvu ir attīstījušas, kā jau minēts, tikai trīs Eiropas Savienības valstis. Visās trijās valstīs kultūras kanona iniciatīvas uzsāktas laikā no 2005. līdz 2007. gadam, un, iespējams, ka šo iniciatīvu uzsākšanai ir kopīgs ārējs stimuls, kas meklējams minētajā starptautiskās kultūrpolitikas kontekstā. Starptautiskos politiska un akadēmiska rakstura forumos bija izskanējuši arī viedokļi par nepieciešamību veidot kopēju Eiropas Kultūras kanonu – tas parādītu Eiropas kultūru vienojošos elementus. Taču ideja par noteiktu kultūras kopienu vērtību atlasu un integrāciju vienotos "sarakstos" ir tikai diskusiju tematikas viena puse, jo, analizējot konkrētas kultūras kanona veidošanas praksi (Dānijā un Nīderlandē), pētnieki atklāj šīs iniciatīvas ambivalentās sekas, kur virzībā uz nacionālās identitātes stiprināšanu un nācīgas saliedēšanu tiek izraisīti arī citi efekti: sabiedrība nereti tiek

šķelta, saasinās identitāšu konkurence un dažkārt pat ierobežotas noteiktas iedzīvotāju daļas tiesības saglabāt savu valodas un kultūras savdabību. Kultūras kanona iniciatīva gan cieši tiek saistīta ar ideju par cilvēku tiesībām uz kultūru un brīvu iekļaušanu kultūras zīmju sistēmās, bet tas var tikt un var netikt panākts dažādu šīs iniciatīvas prakšu ietvaros, jo kanons, kas radīts ar mērķi normatīvi saistīt cilvēkus ar noteiktām vērtībām, var kļūt arī par diskriminējošu faktoru cilvēku tiesību uz kultūru nodrošināšanā. Ja kanonā tiek iekļautas tikai noteiktas dominējošās kultūras vērtības, tad kādas minoritātes vai subkultūras kopienas ar savu vērtību "grozu" var tikt izstumtas. Pēdējā tēze norāda uz kanona satura (konkrētu vērtību un artefaktu) izvēles pamatprincipu nozīmi un lielo ietekmi uz sekām, kādas var radīt sabiedrībā kanona izveides process un tā izmantošana sabiedrības integrācijas un identitātes vajadzībām.

Kultūras kanona koncepta parādīšanās kultūrpolitikas darba kārtības retorikā un secīgi arī atsevišķu valstu kultūrpolitikas iniciatīvās saistījusi vairāku Eiropas un ASV zinātnieku (V. Frihofs (*Willem Frijhoff*), Amsterdamas Universitāte, P. Dūelunds (*Peter Duelund*), Kopenhāģenas Universitāte, M. Krēmere (*Monique Kremer*), Vašingtonas Migrācijas politikas institūts) pētniecisko interesi. Minētie autori analizē kultūras kanonu kā ideoloģisku paradigmu (nacionālisma un multikulturālisma) apliecinājumu kultūrpolitikā. Svarīga loma tēmas izpratnē ir kanādiešu politfilozofa Vila Kimlikas (*Will Kymlicka*) un citu autoru pētījumiem par multikulturālismu un nacionālo identitāti, kā arī dāņu muzeja kuratores Jites Torndāles (*Jytte Thorndahl*) atziņām par kultūras objektu kanonizēšanas nozīmi un jēgu (J. Thorndahl. *Canonizing Cultural objects – for what purpose?* Paper given at CIMUSET conference in Rio de Janeiro, Brazil. file:///C:/Users/Juris/Downloads/Canonizing_danish_culture_art.pdf Skatīts 12.09.2013.). Dāņu kultūras sociologs Pēters Dūelunds publicējis vairākus rakstus par nacionālisma izpausmēm Ziemeļvalstu kultūrpolitikā, kuros cita starpā izvirza atziņas par jaunā nacionālisma izpausmēm Dānijas un Nīderlandes kultūras kanonu izveides praksēs, kas skatītas Eiropas kontekstā. Plašu apceri par Nīderlandes, Dānijas un Latvijas kultūras kanonu izstrādes pieredzi un tajā iekļauto nacionālās kultūras vērtību atlases principiem Maskavā publicējusi Svetlana Rižakova (*Рыжакова*, 2011), kas pazīstama ar saviem pētījumiem folkloras, etnogrāfijas un antropoģijas jomā, kā arī ar grāmatu par Latvijas vēsturi un tās interpretācijām (*Рыжакова*, 2010). Nelielu eseju uzrakstījis kultūras komunikācijas pētnieks Sergejs Kruks (*Kruks*, 2013).

Raksta ietvars neparedz detalizētu minēto autoru pētījumu analīzi, taču ir iespējams secināt būtiskākās kopējās atziņas.

Vairākos nacionāla un Eiropas Savienības līmeņa kultūrpolitikas pētījumos atzīts, ka Eiropas kopējā, kā arī ES dalībvalstu nacionālā kultūrpolitika lielā mērā ir klasificējama kā identitātes veidošanas politika, turklāt identitātes veidošana arvien pārliecinošāk dažādos līmeņos tiek definēta kā pamatvērtība gan valstu politikās kopumā, gan pašreizējās aktuālajās kultūras praksēs. Valstu debatēs par kultūrpolitiku arvien biežāk tiek pausta pārliecība, ka vienīgā atbilde uz 21. gadsimta migrācijas, multikulturālu sabiedrību, starpkultūru mijiedarbības radītajiem izaicinājumiem ir nacionālās vienotības stiprināšana (I. van Hamersveld & A. Sonnen. Identifying with Europe. Reflections on a Historical and Cultural Canon in European. Amsterdam: SICA, EUNIC Netherlands and Boekman Foundation, 2009. http://www.culturalpolicies.net/web/files/149/en/Identifying_with_Europe.pdf Skatīts 10.10.2013.; A. Villarroya. Cultural policies and national identity in Catalonia. *International Journal of Cultural Policy*, 21 September 2011. <http://www20.gencat.cat/docs/msi-cultura/Relacions%20Internacionals/Noticies/Documents/Arxiu/Villarroya%20%282011%29.pdf> Skatīts 10.10.2013.). Tātad valstis ar kultūrpolitikas palīdzību apliecina dažādas identitātes paradigmas un interpretācijas, ko savdabīgi ilustrē kultūras kanona izstrāde. P. Dūelunds norāda, ka mūsdienās valstis rada kultūras kanonus, kas tiek veidoti kā nacionālās kultūrpolitikas atbildes pieaugošajai globalizācijai, imigrācijai, multikulturālismam un kultūras relativismam; tas kalpo kā nacionālās identitātes un sociālās kohēzijas sekmēšanas garants (*Duelund*, 2009, 162). Tā kā kultūras kanona mērķi, izveides kārtība un attīstība katrā valstī ir specifiska un atšķirīga, ir pamats runāt arī par identitātes konstitūēšanās paradigmu atšķirībām. Analizējot kultūras kanonu kā ideoloģisku paradigmu apliecinājumu kultūrpolitikā, vairāki autori saistījuši to ar nacionālisma un multikulturālisma ideoloģisko doktrīnu izpaušmi. Šāda pieeja šķiet pamatota, taču jāpiezīmē, ka jēdzieni “nacionālisms” un “multikulturālisms” akadēmiskajā literatūrā un politikas diskursā tiek lietoti visnotaļ atšķirīgās nozīmēs un arī interpretēti un vērtēti dažādi, tādēļ nedaudz jāpakavējas pie šiem teorētiskajiem aspektiem.

P. Dūelunds norāda, ka 21. gadsimta sākumā kultūrpolitikas veidošanā arvien vairāk sāk iekļaut jaunā nacionālisma un kolektīvās identitātes elementus. Tā sauktajam jaunajam nacionālismam, viņaprāt, raksturīgas šādas iezīmes:

- nacionālās identitātes politikas un imigrācijas politikas savstarpēja saistība;
- nacionālās vienotības atdzīvināšana ar skaidru nošķirumu starp “mēs” un “viņi”;
- pagrieziens no integrācijas uz asimilāciju (par spīti pretējai politiskai retorikai);
- kultūras mantojuma aktualizēšana uz pasaulei atvērto laikmetīgās mākslas formu rēķina;
- kultūras mantojuma, identitātes un kultūras institūciju naratīvu primordiāla transformācija identitātes kosmopolitiskās formēšanas vietā;
- kolektīva stigmatizācija un identitātes protekcijas pārsvars pār individuālajām cilvēktiesībām;
- antropoloģisko konceptu prioritāte pār kopīgām tradīcijām un vērtībām;
- klasiskā liberālā republikānisma ar tam raksturīgajām individuālajām pilsoņu tiesībām un iekļaujošu sabiedrību nomaīņa ar partikularismu, tribālismu un iekšēji vērstām, paralēlām sabiedrībām;
- vienlīdzīgu sociālo un politisko tiesību un iespēju aizvietošana ar kultūrālismu;
- uz cilvēktiesībām balstīta redzējuma, ka pret visiem cilvēkiem, neraugoties uz viņu atšķirībām, jāizturas vienlīdzīgi, aizstāšana ar politisku multikultūtarismu: atšķirīga attieksme pret cilvēkiem to atšķirību dēļ (*Duelund, 2009, 7*).

Sarežģītāka un neviennozīmīgāka ir multikultūrālisma kā politiskās ideoloģijas pamatvērtību definēšana. Kanādiešu politiskās filozofijas profesors Vils Kimlika šajā sakarā raksta: *Multikultūrālismam raksturīga tā pati politiskā nenoteiktība, kas nacionālismam, atbilde uz kuru tas ir. Kā pie nacionālisma mēdz apētēt tad, kad mērķis ir konstruēt gan “piesātinātu” un citas formas izslēdzošu konservatīvu nacionālu identitāti, gan “nepiesātinātu” (“smalku”) un citas formas ietverošu liberālu nacionālu identitāti, tā arī multikultūrālistiskā reakcija uz nacionālismu var izpausties gan liberālā, gan konservatīvā veidā* (Kimlika, 2010, 463). Taču acīmredzams, ka mūsdienu sabiedrībai raksturīga daudzveidība un kultūras plurālisms. Ignorēt vai apspiest šo daudzveidību nav ne vēlams, ne iespējams, bet arī priekšstati par sabiedrības integrācijas un nacionālās identitātes modeļiem un atbilstošās politikas prakses pieredze nacionālajās valstīs ir visnotaļ dažāda. V. Kimlika, kurš jau 20. gs. 90. gados rosināja diskutēt par to, vai un cik lielā mērā Ziemeļamerikas multikultūrālisma koncepts piemērojams Eiropā (*Kymlicka, 1999, 84–102*), savās jaunākajās publikācijās apraksta un kritiski

analizē dažādus multikulturālisma modeļus (Кумлика, 2010, 440–462). Arī atzīstot multikulturālismu, kam tagad ir vairāk kritiķu nekā atbalstītāju, jāņem vērā, ka *multikulturāla sabiedrība ir tādas kārtības projekts vai skice, kurā līdzās dzīvo dažādu etnosu piederīgi un kurai raksturīgas vērtību pārmaiņas un savstarpējās saskarsmes normatīva regulēšana. Taču reāli mēs drīzāk varam runāt par to, ka socioloģiski sabiedrība ir daudzveidīga un līdz ar dažādām demogrāfiskām, sociālām, reģionālām, reliģiskām utt. grupām var izcelt etniski atšķirīgas kultūras, bet nevis runāt par to, ka būtu izveidojusies kāda multikulturāla sabiedrība* (Greiffenhagen, Greiffenhagen, 2002, 275). Kultūrpolitikas veidotāju un analītiķu vidū populārais Leidenes universitātes profesors Dragans Klaičs (*Dragan Klaić*) savulaik multikulturālismu definēja kā *vairāku kultūru līdzāspastāvēšanu vienā un tajā pašā teritorijā; arī kultūras atšķirību un kultūras grupu konkurējošu interešu vadības politiku* (Klaičs, 2008, 136). Taču jāņem arī vērā, ka mūsdienu mainīgajā pasaulē atšķirīgi un daudzveidīgi politiskie priekšstati raksturīgi ne tikai nāciju, bet arī minoritāšu, imigrantu un citu sabiedrības grupu pārstāvju vidū; līdzīgi kā nacionālajiem politiskajiem spēlētājiem, arī dažādo mazākuma grupu pārstāvjiem ir dažādi priekšstati par šādu *kultūras atšķirību un kultūras grupu konkurējošu interešu vadības politiku*.

Uz vēl kādu pretrunu norāda viens no ietekmīgākajiem vācu filozofiem Jirgens Hābermāss (*Jürgen Habermas*): *Vienlaikus “multikulturālas valstspilsonības” izveide prasa tādu politiku un regulas, kas satricina par otro dabu kļuvušo valstspilsoniskās solidaritātes nacionālo pamatu. Multikulturālās sabiedrībās kļūst nepieciešama “atzīšanas politika”, jo katra atsevišķa pilsoņa identitāte ir saauستا ar kolektīvajām identitātēm, un tai jātiek stabilizētai kādā savstarpējas atzīšanas tīmeklī* (Hābermāss, 2012, 50). Tādēļ viņš atbalsta nāciju republikānisko ideālu, kas ietver pilsoņu konstitucionālo patriotismu neatkarīgi no viņu etniskās izcelsmes. Turklāt demokrātiskai nācijai ir nepieciešama kultūras integrācija, kas kolektīvās identitātes pilsoņiem ir kopīga. Taču pilsoniskā solidaritāte neļaus izveidoties kultūras un etniskajai unifikācijai.

Lai gan multikulturālisms kā valsts politika savulaik akceptēts Kanādā un Austrālijā, plašu rezonansi radījuši vairāku Rietumeiropas konservatīvo politiķu paziņojumi, ka “multikulturālisms ir cietis neveiksmi”. Jāpiekrīt gan Dānijas pētniekam Havjēram Landesam (*Xavier Landes*), kurš raksta, ka *attiecībā uz daudzām valstīm ir kļūmīgi spriest par multikulturālisma beigām, jo tās nekad nav īstenojušas kādu dzižu multikulturālisma politiku* (Landes, 2013, 245). Savukārt politologs Nils Muižnieks, kurš tagad ir arī Eiropas Padomes

cilvēktiesību komisārs, vēl precizē: *Ja ar multikulturālismu saprot, ka ir jāveicina sabiedrības daudzveidība, tad nav tādas Eiropas valsts, kas to darītu. Ja ar to saprot sistemātisku kontaktu veicināšanu starp dažādu kultūru pārstāvjiem, tad tas ir interkultūrālisms* (Muižnieks, 2013). Jāatzīst, ka arī no Latvijas kultūrpolitikas dokumentiem multikulturālisma jēdziens ir pazudis, bet preses diskursā šajā sakarā tiek paustas visnotaļ pretrunīgas atziņas, piemēram, mediju pētnieks Ojārs Skudra norāda uz gadījumu, ka kāda laikraksta ar nelielu laika intervālu publicēto ievadrakstu autors ar vienlīdz lielu patosu iestājas par multikulturālismu un nacionālismu (O. Skudra. Skaidrojošās elites veikums 10. un 11. Saeimas vēlēšanu kampaņās. Laikrakstu *Diena* un *Čas* publikāciju analīze (2010. gada augusts – oktobris, 2011. gada jūlijs – septembris). *Nacionālā identitāte: politiskās identitātes un politiskā kultūra*. Rakstu krāj. Rīga: LU SPPI, 2011. – 115.–139. lpp. http://academia.lndb.lv/xmlui/bitstream/handle/1/1210/NI_Politika_identitate_kultura.pdf?sequence=1 Skatīts 18.10.2013.).

Jāsecina, ka nacionālisma un multikulturālisma politisko ideoloģiju izpausmes sabiedrībā tiek vērtētas izteikti neviennozīmīgi, ko varētu attiecināt arī uz šo ideoloģiju izpausmēm kultūras kanona iniciatīvu attīstībā valstu kultūrpolitikās. Tomēr P. Dūelunds uzsver, ka kultūras kanonu iniciatīvas valstu kultūrpolitikās ir tieši saistāmas ar konkrētu politisko ideoloģiju dominanti (P. Dūelunds. *The Impact of the New Nationalism and Identity Politics on Cultural Policy-making in Europe and Beyond*. 2011. P. 4. http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/cwe/CWETP-Duelund_en.pdf Skatīts 18.10.2013.), to ilustrējot ar Dānijas un Nīderlandes kultūras kanonu piemēriem. Taču pētnieks norāda, ka abu valstu kultūras kanonu projektiem ir atšķirīgi mērķi, jo Dānijas gadījumā argumentācijā izmantota tā sauktā jaunā nacionālisma ideoloģija (nacionālisma modernākais atzars), bet Nīderlandes pieeja balstīta gan multikulturālisma, gan interkultūrālisma pamatprincipos. P. Dūelunds uzskata, ka Dānijas un Nīderlandes kanoni ir laba ilustrācija tam, kā valsts nacionālās identitātes stiprināšanai var īstenot dažādas pieejas. Dānijas gadījumā kanona mērķis bija apkopot un parādīt dziļākos un nozīmīgākos Dānijas kultūras mantojuma darbus, atklāt, ar ko dāņi ir īpaši globālajā pasaulē, un šeit dominēja centieni nodrošināt vienotu identitāti, kas balstīta “pirmatnējā” etnisko dāņu identitātē, faktiski paredzot citu kultūras grupu integrāciju uz šīs bāzes. Savukārt Nīderlandes kanona mērķis, viņaprāt, bija identificēt tos vēsturiskos un kultūras notikumus, kas ir pamatā mūsdienu Nīderlandei kā daļai no Eiropas un pasaules; tas ietvēra arī primāru nepieciešamību izstrādāt

izglītības sistēmā izmantojamu materiālu, kas radītu vienotu izpratni par Nīderlandes kultūru un vēsturi, turklāt kanona autori paredzēja, ka tam jāatspoguļo ne tikai visu Nīderlandes iedzīvotāju kolektīvā atmiņa, bet arī jāparāda citu kultūru ietekmes. Nīderlandes kanona mērķis nav mākslīgi konstruēt vienotu identitāti; tas sākotnēji tika veidots, pamatojoties multikulturālisma ideoloģiskajos pamatprincipos, kaut šobrīd analītiķi to raksturo kā interkulturālisma izpausmi (W. Frijhoff. *The Relevance of Dutch History, or: Much in Little? Reflections on the Practice of History in the Netherlands. BMGN – Low Countries Historical Review*. 2010. Vol. 125. No. 2–3. http://www.knhg.nl/wpcontent/uploads/Frijhoff_Willem_.The_Relevance_of_Dutch_History_or_Much_in_Little_Reflections_on_the_Practice_of_History_in_the_Netherlands.pdf Skatīts 12.09.2013.).

Lai novērtētu P. Dūelunda secinājumus, sniegsim konspektīvu Dānijas un Nīderlandes kanonu izveides raksturojumu, kas paplašinās politiski ideoloģiskā konteksta izpratni. Precīzāk raksturosim kanonu izveides pamatojumu, mērķi, procesu un efektivitāti, skatot to saikni ar tādiem politiski ideoloģiskiem faktoriem kā kanona iniciatīvas autoru politiskā piederība, tā nepieciešamības argumentācija konkrētu politisko ideoloģiju vērtībās, iniciatīvas attīstības saikne ar tā brīža konkrētu valdošo koalīciju politisko sastāvu. Dānijas un Nīderlandes pieredzes analīze var būt papildu arguments Latvijas kultūras kanona un politiski ideoloģisko faktoru mijiedarbes izvērtējumam.

Dānijā kultūras kanona izstrādi pavadīja asas politiskas diskusijas, un politiski ideoloģiskā ietekme uz tā attīstību ir skaidri konstatējama. Politisko diskusiju būtisks ierosinājums bija fakts, ka tūkstošgades mijā Dānijā imigrantu skaits strauji palielinājās, turklāt liela to daļa nav piederīgi rietumu kultūrai. Tas imigrantu integrācijas procesu Dānijas sabiedrībā padarīja īpaši lēnu un smagnēju. 2003. gadā imigrācijas un nacionālo kultūras vērtību saglabāšanas jautājumi ienāca teju vai visu valdošās koalīcijas partiju – Attīstības partijas (*Fremskridtspartiet*), Dāņu tautas partijas (*Dansk Folkeparti, DF*), Konservatīvās tautas partijas (*Det Konservative Folkeparti*) – politikas darba kārtībā.

2004. gadā Dānijas kultūras ministrs Braiens Mikelsens (*Brian Mikkelsen*, labēji nacionālistiskā Konservatīvā tautas partija) piedāvāja veidot Dānijas valstij savu – nacionālo kultūras kanonu, kura galvenais mērķis būtu stiprināt dāniskās vērtības un dāņu kultūras kopienas apziņu. Darbs tika uzsākts 2005. gadā, projekta vadību uzņēmās Dānijas Kultūras ministrija. Kā to pētījumā “Latvijas kultūras kanona veidošanas metodoloģiskie kritēriji un principi” jau

aprakstījusi A. Hermane, kultūras kanona tapšanas process Dānijā bija politiski sarežģīts, tas radīja spraigas debates gan kultūras, gan politikas ekspertu vidū. Pret kanona izveidi iebilda opozīcijas partijas – sociāldemokrāti (*Socialdemokraterne*) un Sociālistiskā tautas partija (*Socialistisk Folkeparti*), kritizējot ideju par nacionālu kultūras vērtību saraksta izveidi un uzskatot to par iejaukšanos kultūras procesos. Īpaši tika kritizēta B. Mikelsena runa konservatīvo nacionālajā kongresā 2005. gada jūnijā, kurā politiķis asi iestājas pret multikulturālisma ideoloģiju, norādot, ka tā veicina paralēlu sabiedrību izveidi: *Viduslaiku musulmaņu kultūra nekad mūsu mājās nav bijusi tikpat pašsaprotama kā dāņu kultūra, kas radusies dāņu augsnē. /.. / Dāņu kultūras mantojums bagātina mūsu dzīvi un stiprina dāņu pilsoņu identitāti globalizācijas un migrācijas pārņemtajā laikā. Kultūras apbruņošanās ir stiprākā vakcīna pret nedemokrātiskām kustībām sabiedrībā* (Lake, Hermane, Tjarve, 2013, 52). Tikmēr ekspertu komisijas dažādās mākslas jomās nodarbojās ar kanona gatavošanu, projekta vadību īstenoja profesors Jērne Lunds (*Jørn Lund*). Ekspertu sagatavotie ziņojumi, kuros tika atspoguļots darbu izvēles process un vērtēšanas kritēriji, izraisīja lielu sabiedrības interesi un plašas diskusijas, tika piedāvāti arī vairāki alternatīvi varianti. Dānijas kultūras kanons tika prezentēts grāmatā, kas iznāca lielā tirāžā kopā ar multimediju disku (*Kulturkanon*, 2006). Saraksti tika publicēti internetā kopā ar dažāda līmeņa didaktiskiem materiāliem par kanonā iekļautajiem mākslas darbiem. Dānijas Kultūras kanonā arhitektūras, tēlotājas mākslas, dizaina, kino, literatūras, mūzikas (atsevišķi izdalot akadēmisko un populāro mūziku) jomās, kā arī tā sastāvā iekļautajā īpašajā bērnu kultūras kanonā, kur vieta atradusies arī, piemēram, *LEGO* klucīšiem, ir 108 nosaukumi. Pārstāvēti dažādi gadsimti, dažādi mākslas stili un virzieni. Piemēram, līdz ar pasaku meistarū Hansu Kristianu Andersenu (*Hans Christian Andersen*, 1805–1875), 19. gs. pirmās puses ievērojamo filozofu un teologu Sērenu Kirkegoru (*Søren Kierkegaard*, 1815–1855) un latviešu valodā daudz tulkoto rakstnieci Kārenu Bliksenu (*Karen Blixen*, 1885–1962) kanonā iekļauti galvenokārt dāņu literatūras vēstures kontekstā nozīmīgi autori un viņu sacerējumi. Interesanti, ka 2008. gadā Dānijā tika sagatavots arī Demokrātijas kanons (Demokratikanon: 35 kanonpunkter – fra demokratiets rødder til det globale demokrati. <http://pub.uvm.dk/2008/demokratikanon/indhold.html> Skatīts 25.10.2013.). Tajā aprakstīti dažādi vēsturiski notikumi, sākot jau ar antīko kultūru, Lielo brīvību hartu (*Magna Charta Libertatum*, 1215), reformāciju un beidzot ar mūsdienām, tāpat iekļautas konkrētas vērtības, piemēram, preses brīvība, sociālās debates, sieviešu tiesības

utt. Dānijas demokrātijas kanons domāts tieši Dānijai, akcentējot tās unikālo demokrātijas vēsturi un mūsdienu situāciju.

Pēc dažiem gadiem Dānijas kultūras kanona iniciatīvas attīstība apsīka. 2012. gadā mājas lapa tika slēgta. A. Hermane ir noskaidrojusi B. Míkelsena pēcteču kultūras ministra amatā viedokli par Dānijas kultūras kanona projektu. Bijušā kultūras ministra (2011–2012) Ufes Elbeka (*Uffe Elbæk*), tolaik Sociāli liberālā partija (*Det Radikale Venstre*), oficiālā versija ir tāda, ka kanona mājas lapa slēgta finansiālu apsvērumu dēļ, jo ik gadu tās uzturēšanas izdevumi, kuru lielākā daļa veidoja autoratlīdzības par darbu izmantošanu, bija 700 000 dāņu kronu. Tagadējā Dānijas kultūras ministre Marianna Jelveda (*Marianne Jelved, Det Radikale Venstre*) norāda, ka nekad nekļūs par kultūras kanona krustmāti, jo politiķiem nav jābūt arbitriem. Arī attiecībā uz mājas lapu viņas viedoklis ir strikts, uzskatot, ka šajos ekonomiskajos apstākļos līdzekļu tērēšana tās uzturēšanai ir izslēgta (*Laķe, Hermane, Tjarve, 2013, 53–54*).

A. Hermane atzīst, ka kopumā var secināt – galvenais iemesls, kādēļ kultūras kanons Dānijā tika izveidots, ir tolaik valdības koalīcijā esošās labējās Konservatīvās tautas partijas un tās izvirzītā kultūras ministra uzskati par globalizācijas draudošo ietekmi uz dāņu nacionālo kultūru; bažas par pieaugošu citu kultūru klātesamību Dānijā, kas tradicionāli bijusi izteikta monokulturāla valsts. Konservatīvā tautas partija pauda nacionāli konservatīvajai ideoloģijai raksturīgo tēzi, ka, viņasprāt, pārāk lielās kultūras un reliģijas atšķirības pamatiedzīvotāju un imigrantu starpā apgrūtina imigrantu integrācijas procesu Dānijas sabiedrībā, un apliecināja vēlmi visiem Dānijā dzīvojošajiem piedāvāt vienotu identitāti. Savukārt gan Dānijas radošie cilvēki (tajā skaitā mākslinieki, kuru darbi ir iekļauti kultūras kanonā), gan mākslas zinātnieki, gan mediji kanona izveidi galvenokārt vērtējuši kritiski, it īpaši tā politisko dabu. Raksturīgs šajā ziņā ir gleznotājas, rakstnieces un Orhūsas Universitātes (*Århus Universitet*) docentes Ibenas Krogsdēlas (*Iben Krogsdal*) viedoklis: *Māksla un kultūra nedrīkst vilkt valsts ratus. Ne ideoloģiskus, ne arī nacionālistiskus ratus. Nav nevienu, kurš drīkstētu izlemt, vai māksla ir laba vai ne, tā dzīvo pati savu dzīvi, un tai ir fundamentāla nozīme. Es esmu pilnīgi pret mākslas izmantošanu šādā nacionālistiskā valsts projektā* (*Laķe, Hermane, Tjarve, 2013, 66*). Pasaulslavenais dāņu kinorežisors Larss fon Trīrs (*Lars von Trier*), uzzinot par savas filmas “Idioti” (*Idioterne, 1998*) iekļaušanu kultūras kanonā, izteica klaju sašutumu un sagatavoja provocējošu videoziņu ar savu protestu, paužot uzskatu, ka šis valdības projekts līdzinās mākslas cenzūrai un kontrolei, kas

tipiska komunistiskajiem režīmiem (*Laķe, Hermane, Tjarve*, 2013, 66). Vēl radikālāk par kanona ietekmi runā akadēmiskās vides un mediju pārstāvji, norādot, ka tas paplašinājis plaisu starp dāņiem un cittautiešiem un pastiprinājis draudu un ienaidnieku sajūtu mūsu sabiedrībā (*Laķe, Hermane, Tjarve*, 2013, 67).

Kritisku vērtējumu par Dānijas kultūras kanonu pauduši arī dāņu akadēmiskās vides un mākslas pasaules pārstāvji, kurus, gatavojot savu bakalaura darbu, 2013. gadā intervējusi LKA absolvente Ieva Streļča. Kopenhāģenas Universitātes literatūras vēstures profesors Eriks Aksels Nilsens (*Erik Aksel Nielsen*), piemēram, uzskata, ka kanona projekta izmantošana tika vērsta pret Dānijā dzīvojošajām etniskajām minoritātēm – cilvēkiem ar citu etnisko izcelsmi un reliģiju: *Šāda valdības rīcība nepavisam neuzlaboja dāņu un etnisko minoritāšu savstarpējās attiecības, kuras tā jau bija saspīlētās pēc 2005. gada "Muhameda karikatūru" starptautiskā skandāla starp Dāniju un islāma valstīm. /.. / Kanona politiskā izmantošana norisinājās tādējādi, ka viņš (kultūras ministrs) gribēja to izmantot pret cilvēkiem ar citu etnisko izcelsmi un reliģiju. Tas, maigi sakot, neuzlaboja mūsu attiecības ar Dānijā dzīvojošajiem musulmaņiem. /.. / Tas ir šausmīgi, ka kultūras kanons tika izmantots, lai definētu dānisko kā vienīgo pareizo un labo, tas radīja milzīgu nacionālistisku barjeru attiecībās ar citām kultūrām un reliģijām (Streļča, 2013, 55). Orhūsas Universitātes Ziemeļvalstu valodu un literatūras institūta Estētikas un komunikācijas daļas (*Institut for Æstetik og Kommunikation – Nordisk Sprog og Litteratur af Aarhus Universitet*) līdzstrādnieks Hanss Hauge (*Hans Hauge*), skaidrojot Dānijas kultūras kanona politisko fonu, min, ka debates par kultūras kanonu sadalīja Dānijas sabiedrību labējos un kreisajos: *Es domāju, varētu teikt, ka kultūras kanons ir sadalījis sabiedrību. Labējie ir par, savukārt sociālisti ir pret (Streļča, 2013, 49). Tātad pastāv viedoklis, ka Dānijā izveidotais kultūras kanons vērtējams pat kā integrāciju vājināošs instruments, it īpaši situācijā, kad pārspīlēti akcentēts tā izveides politiskais konteksts. Dānijas kultūras kanona idejas balstīšana nacionāli konservatīvās ideoloģijas vērtībās un tā atklātā politiskā lobēšana izrādījās tā attīstību kavējošs faktors. Turklāt Dānijā netika sagatavots kanona programmas izstrādes un izplatīšanas normatīvais regulējums, kas šā projekta attīstību padarīja tieši atkarīgu no partiju koalīciju maiņas un valdošās koalīcijas sastāva, netika nodrošināta šīs iniciatīvas pēctecība Dānijas kultūrpolitikā.**

Nīderlandes kanona izstrādi nepavadīja tik saasinātas politiskās diskusijas, un tā attīstībai Nīderlandē ir cits raksturs. Kanona veidošana tika īstenotā ciešā

izglītības un kultūrpolitikas sinerģijā, turklāt tā izstrādes un attīstības process liecina, ka nenoliedzami dominējošā ir izglītojošā funkcija. Nīderlandes vēstures un kultūras kanonu Nīderlandes valdība apstiprināja 2006. gadā, bet 2007. gadā komisija prezentēja izglītības, kultūras un zinātnes ministram kanona, plakāta un mājas lapas gala versiju (Committee for the Development of the Dutch Canon. *A Key to Dutch History: The Cultural Canon of the Netherlands*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2007. <http://www.entoen.nu/doc/AKeyToDutchHistory.pdf> Skatīts 13.11.2013.). Nīderlandes kultūras kanons ietver 50 svarīgus notikumus vai procesus Nīderlandes vēsturē un kultūrā. Tie ir atveidoti arī vizuālā formātā – kā 50 “logi”, kurus atverot, var uzzināt par 50 aspektiem Nīderlandes vēsturē, kultūrā, ainavā un sabiedrībā un, pēc vēlmes, var padziļināt ieskatu šajās tēmās. Papildus ir izstrādāti citi materiāli, kas domāti skolotājiem, vecākiem, kultūras institūcijām.

Arī Nīderlandes kultūras kanona izveides mērķi bija saistīti ar pārmaiņām Nīderlandes sabiedrībā. Imigrācijas rezultātā tās etniskais sastāvs bija kļuvis izteikti daudzveidīgs. Izaicinājums tradicionāli tolerantajai nīderlandiešu sabiedrībai bija gan dažādas radikālisma izpausmes, gan imigrantu ignorāntā attieksme pret Nīderlandes vēstures un kultūras mantojumu. Aktuāls kļuva jautājums: ko nozīmē būt nīderlandietim? Pētījumā “Latvijas kultūras kanona veidošanas metodoloģiskie kritēriji un principi” B. Tjarve raksta, ka *varbūt pats svarīgākais iemesls kanona izstrādei ir procesi Nīderlandes sabiedrībā plašākā kontekstā: arvien pieaugošā atsvešināšanās starp dažādām iedzīvotāju daļām, konfrontācija starp viņu pārstāvētajām reliģijām un vērtību sistēmām. It īpaši diskusijas par musulmaņu imigrantu integrāciju saasinājās pēc diviem traģiskiem notikumiem – 2002. gadā politiķa Pima Forteina (Pim Fortuyn) un 2004. gadā kinorežisora Teo van Goga (Theo van Gogh) slepkavībām. Lielai sabiedrības daļai un politiķiem šķita, ka holandiešu atvērtā sabiedrība un tolerance ir cietusi sakāvi (Laķe, Hermans, Tjarve, 2013, 36). Tas izpaudās arī integrācijas politikā, kur 2004. gadā iepriekš pastāvošā multikulturālisma pieeja tika modificēta, to tuvinot interkulturālisma principiem, t. i., vairāk akcentējot ideju par sistemātisku kontaktu un izpratnes veidošanu starp dažādu kultūru pārstāvjiem Nīderlandē. Līdz ar to Kultūras kanona izveides galvenie mērķi bija uzlabot iedzīvotāju kultūras un vēstures zināšanas, integrēt sabiedrību, palīdzēt jaunpieņacējiem izprast zemi un valsti, kurā tie dzīvo. Kanons tika veidots, sekojot labākajām Nīderlandes tradīcijām – to neveidoja centralizēti viena autoritatīva organizācija, ne arī vairākums, balsojot kā referendumā. Kanonu veidoja speciālisti, savstarpēji kon-*

sultējoties ar nozares profesionāļiem un ieinteresētiem indivīdiem. Diskusiju forumi internetā deva iespēja ikvienam Nīderlandes iedzīvotājam izteikt savu viedokli. 2007. gadā kanons tika publicēts grāmatā, tas aplūkojams mājas lapā internetā (De Kanon van Nederland. <http://www.entoen.nu> Skatīts 25.10.2013. Šī mājas lapa pieejama vēl sešās valodās: angļu, vācu, poļu, turku, arābu un indonēziešu), ko papildina arī norādes par literatūru, muzejiem, vispārējās izglītības tēmas, kuru apguvē var izmantot Nīderlandes vēstures un kultūras kanonu.

Pēc toreizējās izglītības, kultūras un zinātnes ministres, kristīgi demokrātiskās politiķes Marijas van der Hufenas (*Maria van der Hoeven*, Kristīgi demokrātiskais aicinājums (*Christen Democratisch Appèl*)) iniciatīvas, 2005. gadā tika izveidota Kanona komiteja, tajā populārā rakstnieka un zinātnieka profesora Fritsa van Ostroma (*Frits van Oostrom*) vadībā apvienojās dažādu jomu neatkarīgi eksperti. Kanona darba grupa vadījās pēc Izglītības, kultūras un zinātnes ministrijas Izglītības padomes publiskotajā ziņojumā “Situācija Nīderlandes izglītībā” piemēnētā kanona formulējuma: *mūsu kultūras un vēstures nozīmīgi aspekti, kurus vēlamies nodot nākamajām paaudzēm caur izglītību* (Lake, Hermans, Tjarve, 2013, 39). Turklāt eksperti uzskatīja, ka ir svarīgi atdalīt jēdzienus “kanons” un “identitāte”, jo, viņuprāt, kanons var atspoguļot valsts kolektīvo atmiņu, bet ne identitāti. Šajā jautājumā Nīderlandes pieeja radikāli atšķiras no Dānijas un arī Latvijas pieejas kanona izstrādē (it īpaši tā izveides sākuma posmā). Nīderlandes kanona galvenā mērķauditorija bija skolēni, to plaši izmantoja vēstures un citu priekšmetu mācīšanās, jo kanonā ietverti Nīderlandes kultūras un vēstures galvenie fakti un elementi, kas ir ļoti dažādi un savstarpēji grūti salīdzināmi, piemēram, līdzās humānistam Roterdamas Erasmusam (*Erasmus Roterodamus*, 1469–1536), mūsdienu starptautisko tiesību pamatlicējam Hugo Grocijam (*Hugo Grotius*, 1583–1645), Rembrantam (*Rembrandt van Rijn*, 1606–1669) un Vinsentam van Gogam (*Vincent van Gogh*, 1853–1890) iekļauta ne tikai Ostindijas kompānija, bet arī vergu tirdzniecība Jaunajā pasaulē un holandiešu koloniālās sistēmas kritika 19. gs. otrajā pusē izdotajā Eduarda Dekera jeb Multatuli grāmatā, kā arī Nīderlandes kultūras daudzveidība un multikulturālā sabiedrība pēc Otrā pasaules kara. Kanona sastādītāji nav vairājušies ietvert tajā pat kontraversāli traktētus notikumus, piemēram, Miera uzturēšanas spēku dilemmu – Srebrenica: runa ir par 1995. gadā Dienvidslāvijā notikušo slaktiņu, kurā dzīvību zaudēja vairāki tūkstoši musulmaņu, un par etniskajām tīrīšanām vispār. Tās pierāda, ka kanons lielā mērā vērst uz diskusiju.

Lai gan Nīderlandes kanons veidots, īpaši neuzsverot "holandisko" identitāti, un tajā iekļautas dažādas vērtības, kas svarīgas arī citām etniskajām minoritātēm, tomēr izskanējuši arī kritiski vērtējumi par to, ka tas pārāk vērsts uz nacionālās identitātes uzsvēršanu, tādēļ atstāj nenozīmīgu ietekmi uz integrāciju. Amsterdamas Universitātes socioloģijas profesors Jans Vilems Duijvendaks (*Jan Willem Duyvendak*) norāda uz pēdējo gadu integrācijas politikas un kanona idejas ieviešanas pretrunīgām konsekvencēm: *No vienas puses, imigranti ir spiesti identificēties ar Nīderlandes nāciju vairāk nekā jebkad agrāk /.. /, no otras puses, vairāk padziļinot holandiešu vēsturiskās saknes un stiprinot identitāti, jaunpienācējiem kļūst arvien grūtāk ar to identificēties* (Laķe, Hermane, Tjarve, 2013, 45–46). Tādējādi, viņaprāt, dzimtenes ideja jeb māju sajūta, kas sakņojas valsts vēsturē, lai arī domāta kā atbalstoša stratēģija imigrantiem, patiesībā nobloķē viņu iespējamo integrāciju sabiedrībā. Tieši šajā tēzē slēpjas norāde uz lielāko kanona kā kultūrpolitiskas iniciatīvas risku: arī kolektīvās atmiņas konstitūēšana interkulturālas politikas ietvaros var veidot ne tikai jaunu saskarsmes platformu, bet jaunas piederības robežas starp dažādu atmiņu "nesējiem". Tātad, kaut gan Nīderlandes kanona izstrādes pamatojumā izpaužas centieni ar tā palīdzību īstenot interkulturālisma idejas, tomēr gala rezultātā arī Nīderlandes kanons saņem kritiku par iespējamo imigrantu kultūras vērtību diskriminēšanu.

Latvijā kultūras kanona izveides procesā publiskajā telpā netika aktualizēta politiski ideoloģiska diskusija par kanona mērķiem un nepieciešamību, taču pirms tā izveides, t. i., Kultūras kanona izstrādes ierosināšanas laikā, kultūras un mākslas nozares eksperti piedalījās konferencēs un diskusijās, kuras plānoja un organizēja Kultūras ministrija. Latvijas kultūras kanona iniciatīvas aizsācēja 2007. gadā bija toreizējā (2004–2009) kultūras ministre Helēna Demakova (Tautas partija), kuras ieguldījums kultūrpolitikā, bet, jo īpaši, kultūras nozares statusa nostiprināšanā citu rīcīpolitikas virzienu kontekstā, ir nenovērtējams. H. Demakovas darbības periodā tika aizsāktas ļoti daudzas Latvijas kultūras dzīves ilgtspējīgai attīstībai nozīmīgas aktivitātes – Nacionālās bibliotēkas celtniecība, Laikmetīgās mākslas muzeja ideja, radošo industriju attīstības koncepta aktualizācija, Dziesmu un deju svētku nozīmes stiprināšana, kultūras norišu un mantojuma digitalizācija u. c. Viena no daudzajām ministres iniciatīvām bija arī kultūras kanona izveide. Ideja bija oriģināla un radīja pretrunīgus kultūras un mākslas nozaru pārstāvju vērtējumus, kuros tika gan apliecināts gandarījums par šādu iniciatīvu, gan izteiktas šaubas par

kultūras kanona izveidi politikas veidotāju “paspārnē”. Vairāki avoti liecina, ka Kultūras kanona projekta attīstībā izšķiroša nozīme bija tieši H. Demakovas personībai, kaut gan tā attīstībai tika saņemts vairāk vai mazāk pārliecināošs kultūras nozaru ekspertu atbalsts.

Latvijas Kultūras kanona izstrādes nepieciešamības argumentācija un mērķi ir dokumentēti vienīgi kultūras kanona mājaslapā www.kulturaskanons.lv (Latvijas kultūras kanons), kur tie formulēti atbilstoši mājaslapas formātam – plaši, tēlaini, vairāk norādot uz to, kādas funkcijas kanons varētu pildīt, nevis minot konkrētus rezultātus, ko no kanona sagaida šīs iniciatīvas autori. Mājaslapā ir norādīts: *Latvijas kultūras kanons, līdzīgi kā citās Eiropas valstīs, izveidots kā izcilāko un ievērojamāko mākslas darbu un kultūras vērtību kopums, kas atspoguļo nācijas visu laiku nozīmīgākos sasniegumus kultūrā. Kultūras kanonā iekļautas Latvijas kultūru raksturojošās vērtības dažādās mākslas jomās, ar kurām lepojames un kurām vajadzētu veidot ikviena Latvijas iedzīvotāja kultūras pieredzes pamatu, nodrošinot piederības izjūtu Latvijai. Kanona diskurss saistāms ar kultūras atmiņas jēdzienu, kas skaidrojams kā cilvēku grupas, noteiktas kultūras pārstāvju kopējas zināšanas noteiktā brīdī. Tādējādi var teikt, ka kanons ir līdzeklis šādas kopējas kultūras atmiņas radīšanai un izplatīšanai. Kanons savā ziņā ir institucionalizēta kultūras atmiņa* (Latvijas kultūras kanons. <http://www.kulturaskanons.lv/lv/1/>). Citētā Latvijas kultūras kanona izpratnes būtība ir saistāma ar ekspertu atlasītu kultūras un mākslas izcilību kopumu, kam jāklūst par iedzīvotāju kultūras pieredzes pamatu, kultūras atmiņas daļu jeb kopējām zināšanām noteiktā brīdī. Pēdējā piebilde ietver jābūtību, ka kanonizētajām vienībām jātiek iekļautām formālās un neformālās izglītības saturā, jo Latvijas kultūras kanona vērtību statuss – kultūras un mākslas izcilības – neparedz faktu, ka priekšstati un zināšanas par šīm vērtībām tiek apgūtas kādās Latvijas iedzīvotāju vairākuma ikdienas dzīves kultūras apguves praksēs, gluži otrādi – būtiska kanona vērtību daļa ir zināma tikai atbilstošās kultūras/mākslas nozaru profesionāļu lokā (izņēmums ir Tautas tradīciju nozare). Latvijas kultūras kanona saraksta izveides argumentācija lielākajā daļā gadījumu tika balstīta speciālistu profesionālajā pieredzē, tam piemīt zināms elitārisms, līdz ar to atsevišķu kanona vērtību izpratne un atzišana paredz īpašu izglītošanu šo vērtību nozīmes tematikā un visas nozares attīstības specifikā. Diemžēl mērķtiecīga kanona integrācija izglītības programmās nenotika. Nav īsti skaidras atbildes uz jautājumu par iemesliem: vai kanona vērtību neiekļaušana izglītības programmās ir vienīgi Izglītības un zinātnes ministrijas politiskās negribēšanas rezultāts,

vai šā mērķa nesasniegšanu netieši ietekmējis arī pats kanona saturs, tā piemērotība vai nepiemērotība izglītības programmām un mērķiem.

Kanona iekļaujamo vērtību un artefaktu atlases laikā turpinājās ekspertu diskusijas par kultūras kanona iespējamajiem mērķiem un attīstības formām. Jau kanona izveides idejas aktualizācijas laikā 2007. gadā kultūras nozares un akadēmiskās vides eksperti minēja vairākus, no Kultūras ministrijas oficiālā viedokļa atšķirīgus argumentus kultūras kanona izveidei. Konferencēs "Latvijas kultūras kanons – saliedētas sabiedrības stūrakmens" diskusijā eksperti norādīja uz vairākiem iniciatīvas attīstības riskiem un precīzu mērķu definēšanu kā sekmīgas projekta attīstības priekšnosacījumu. Šajās diskusijās paustie viedokļi ir ļoti diferencēti (*Laķe, Hermane, Tjarve, 2013, 24*) un daudzos gadījumos nesavienojami ar toreizējās kultūras ministres politiskajiem mērķiem. Turklāt publiskajā telpā paustie ministrijas mērķi ir nesakritīgi, dažkārt pretrunīgi un mainās atkarībā no to komunikācijas vides. Pati par sevi priekšstatu diversitāte, protams, nav pakļaujama kritikai, taču gadījumā, ja kultūras kanona izveidi ierosina un atbalsta (arī ar publisko finansējumu) valsts, sabiedrībai jāredz šīs iniciatīvas pamatojums, mērķi un plānotais rezultāts, kas nav realizējams pie neskaidras vai pretrunīgas izvēlētas politikas argumentācijas. Kultūras kanons kā kultūrpolitiska iniciatīva nav salīdzināms ar dažādām kultūras un mākslas nozaru pārstāvju radošām pašizpaušmēm, veidojot literāru darbu, teātra izrāžu vai dziesmu topus, kuros ietverts noteikts spēles un populisma elements un, kas visbūtiskāk, – tā rezultāti ir patiesi brīvi lietojami, tiem nav konsekvences jeb normatīva rakstura. Protams, konsensa panākšana viedokļu daudzveidības gadījumā ir politikas ierosinātāja un īstenotāja uzdevums.

Kultūras kanona iniciatīva tika attīstīta, tā arī formāli nedefinējot vienu, konsekventu, konsensā balstītu politisko platformu kultūras kanona iniciatīvas argumentācijai. Tiesa, fakts, ka Kultūras ministrijas pārstāvētais skatījums un kanona politiski ideoloģiskais pamatojums netika precīzi formulēts un dokumentāri nostiprināts, nenozīmē, ka tā nebija. Jautājums ir par iemesliem, kādēļ palika neatklāti patiesie idejas iniciatores ministres H. Demakovas mērķi: ar kultūras kanona iniciatīvas palīdzību nostiprināt nacionāli konservatīvajā ideoloģijā sakņotu skatījumu uz nacionālās identitātes un nācijas pašapziņas stiprināšanas paņēmieniem. Arī šā pētījuma ietvaros tapušajā intervijā bijusī kultūras ministre vairākkārt atkārtoja savu pārliecību, ka *mums ir viens nacionālais kanons /.. /, integrācijai ir viena platforma /.. /*, ar to izslēdzot iespēju un

noliedzot dažādu kultūras segmentu kanonu formulēšanas iespējas (reģionu kanons, jauniešu kanons u. tml.). Tiesa, tas nav vienīgais gadījums Latvijas politikā, kad konkrēta politiska rīcība, politiskas programmas vai lēmumi netiek argumentēti pietiekami konsekventi.

Latvijas Kultūras kanona izveide bija nacionāli konservatīvajos ideoloģiskajos principos balstīta iniciatīva, kas līdz ar kultūras nozaru ekspertu piesaisti un to veikto kultūras vērtību un artefaktu analīzi, kā arī to atspoguļojumu interneta resursos, aktivizēja kultūras apguves procesus. Taču jāatzīst, ka kultūras kanona izveides rezultāti skāra tikai nelielu sabiedrības daļu. Tikai daļēji tika sasniegta mērķauditorija: Latvijas kultūras kanonu iepazīna tie skolēni, kuru skolotāji brīvi, pēc pašiniciatīvas, izvēlējās sagatavot savus mācību metodiskos materiālus, izmantojot www.kulturaskanons.lv un www.letonika.lv materiālus, kā arī tie skolēni (no 53 skolām), kuru skolotāji 2012. gada rudenī izlēma piedalīties konkursā "Kultūras kanons 21. gadsimta jaunietim".

Latvijas kultūras kanona kā politiskas iniciatīvas attīstību būtiski ietekmēja politiskās pēctecības trūkums, jo kultūras kanona iniciatīvas ietvaros netika veiktas nekādas aktivitātes divu sekojošo ministru darbības periodā. Politiskā pēctecība tiktu sekmēta, izstrādājot atbilstošus politikas plānošanas dokumentus. Kultūras kanona iniciatīvas attīstības pakāpe no trim plānošanas dokumentu veidiem kā piemērotāko paredz "konceptijas" formāta izvēli.

Konceptijas izstrādes procedūra ļautu vienoties arī par kultūras kanona iniciatīvas mērķiem, kas būtiski mazinātu nenoteiktību attiecībā uz iniciatīvas plānotajiem rezultātiem un pretrunīgās diskusijas par kanona nozīmi Latvijas kultūras telpā. Otrs veids, kā mazināt politiski ideoloģisko prioritāšu maiņas ietekmi uz iniciatīvas attīstību, ir iesaistīt kultūras kanona iniciatīvas attīstībā nevalstisko sektoru. Kultūras kanona idejas attīstībai ļoti svarīgs ir tieši kultūras un mākslas nozares profesionāļu atbalsts, kas mazinātu projekta politiski ideoloģisko smagnējību un nestabilitāti. Tieši kultūras un mākslas nozaru pārstāvju iespējamā motivācija integrēt jaunrades rezultātus izglītības programmās varētu kalpot par pietiekami efektīvu idejas lobēšanas sviru. Abu kultūras kanona iniciatīvas attīstības dažādās fāzēs iesaistīto politiķu – bijušās kultūras ministres Helēnas Demakovas un LR Saeimas Sabiedrības sadarbības komisijas priekšsēdētāja (kopš 21.10.2011.) Ilmāra Latkovska (VL–TB/LNNK) – spriedumi un vērtējumi par esošā kanona efektivitāti sakrīt vienā jautājumā: kultūras kanona pašreizējo attīstības pakāpi būtiski ietekmē politiskā griba

attiekmē pret šo kultūrpolitikas iniciatīvu. H. Demakova norāda, ka jau savas politiskās darbības laikā kultūras ministres amatā neatlaidīgi centusies turpināt kultūras kanona iniciatīvas attīstību, uzsākot sarunas ar izglītības un zinātnes ministri par kanona satura integrēšanu vispārējās vidējās izglītības programmās, taču šīs sarunas nav nesušas rezultātus, kas arī ir vērtējams kā zināmu politiski ideoloģisku pretrunu rezultāts.

Jāsecina, ka Kultūras kanona iniciatīvas politiski ideoloģiskais pamatojums skatāms kā nozīmīgs iniciatīvas attīstību ietekmējošs faktors, kas būtiski ietekmē tās virzību un ilgspēju.

Nemot vērā faktu, ka ne tikai politikas ietekmēto pušu līmenī, bet arī politikas veidotāju līmenī netika panākts konsenss par Latvijas situācijai vispiemērotākajiem kultūras kanona iniciatīvas mērķiem, minētā pētījuma ietvaros tika izstrādāti vairāki iniciatīvas attīstības scenāriji, pakārtoti pētījuma ietvaros konstatētajiem *iespējamajiem* kultūras kanona mērķiem:

1) stiprināt nacionālo identitāti, izglītojot un informējot sabiedrību par mākslinieciski augstvērtīgām un kultūrvēsturiski nozīmīgām Latvijas kultūras vērtībām;

2) sekmēt sabiedrības integrāciju un kopīgas sociālās atmiņas veidošanu;

3) definēt kultūras vērtības un/vai artefaktus, kas visprecīzāk raksturo būtiskākās Latvijas nacionālās kulturālās identitātes pazīmes un veido latviešu kultūras nācijas unikalitāti.

Šie mērķi nav sasniedzami ar identiskiem politiskiem instrumentiem. To sasniegšana paredz atšķirīgas aktivitātes un atšķirīgu politisku vērtību prioritēšanu. Konsekventas politikas īstenošanas priekšnosacījums ir sabiedriski politiska vienošanās, kurš no diviem principiem kanona iniciatīvas īstenošanā tiks virzīts kā galvenais: normatīva piesaiste vienotai vērtību kopai vai kultūru dažādību un līdzspastāvēšanas nepieciešamības atzīšana. Politisko prioritāšu maiņa, mainoties politisko spēku samēram un valdībām (un līdz ar to – kultūras ministriem), var būt gan šķērslis, gan stimuls (atkarībā no kultūras un izglītības nozari pārraugošo ministru politiskās piederības) kanona iniciatīvas principiālam un konceptuālam atbalstam, tādējādi vājinot kultūras kanona iniciatīvas attīstības konsekvenci gadījumā, ja tās ieviešanas kompetence attiecināta tikai uz valsts institūcijām. Latvijas kultūras kanona iniciatīvas attīstības nevienmērību būtiski ietekmēja politiski faktori: vairākkārtēja politiskās varas maiņa Kultūras ministrijā (septiņu gadu laikā pieci ministri, kas pārstāv trīs atšķirīgus politiskos spēkus), kā arī starpministriju sadarbības

grūtības (neveiksmīga sadarbība starp LR Kultūras ministriju un LR Izglītības un zinātnes ministriju). Protams, politiski ideoloģiskās ietekmes samazināšana un politikas pēctecība tiktu sekmēta, izstrādājot kultūras kanona iniciatīvas attīstību regulējošus dokumentus un pēc vajadzības izdarot izmaiņas atbilstošajos saistītajos normatīvajos aktos un citu saistīto rīcībpolitikas virzienu (integrācijas politika, jaunatnes politika, izglītības politika) plānošanas dokumentos. Taču tas nebūs pietiekami, lai kanona iniciatīva iegūtu Latvijas sabiedrības atbalstu un izpratni. Lai Latvijas kultūras kanona kā kultūrpolitiskas vai kultūrizglītības iniciatīva iegūtu ilgtspējīgas attīstības pamatu, mūsdiā, būtu nepieciešami šādi priekšnoteikumi: 1) tiktu apstiprināta kultūras kanona kā politiskas iniciatīvas nepieciešamība visu ieinteresēto pušu – kultūras un mākslas nozaru profesionāļu, vispārējās izglītības pedagogu, politikas veidotāju un lēmuma pieņēmēju – līmenī; 2) samazināta politiski ideoloģiskā ietekme uz iniciatīvas attīstību; 3) daļa kultūras kanona iniciatīvas ieviešanas kompetences deleģēta kultūras, kultūrizglītības NVO, palielināta kultūras kanona padomes loma ar iniciatīvas ieviešanu saistītu lēmumu pieņemšanā; 4) panākts konsenss kultūras kanona mērķu un sagaidāmo rezultātu jautājumā; 5) konstatēta kultūras kanona iniciatīvas saturiskā un normatīvā saikne ar citām Kultūras ministrijas pārraudzītajām nozarēm: sabiedrības integrācijas politiku, tautas mākslas un nemateriālā kultūras mantojuma politiku u. c., kā arī identificēti mērķu ziņā radniecīgi rīcības virzieni jaunatnes politikas un izglītības politikas nozarēs; 6) precīzi definētas kultūras kanona pielietojuma mērķa grupas un nodrošināta kultūras kanona satura komunikācija, izmantojot mērķa grupām atbilstošus komunikācijas instrumentus; 7) iniciatīvas ieviešanas aktivitātes tiktu saistītas ar konkrētiem finanšu avotiem.

Šobrīd, kad Latvijas Kultūras ministre Dace Melbārde (VL–TB/LNNK) rosina kultūras organizāciju pārstāvjus domāt par Latvijas simtgades kultūras programmu, Latvijas iedzīvotāju kultūras vērtību un kultūras mantojuma apzināšanas jautājumi atkal iegūst īpašu nozīmi gan publiskajā, gan politiskajā, gan kultūras darba kārtībā. Jāatzīst, ka sabiedrības kolektīvās atmiņas un identitātes konstituēšanās globālās vides risku kontekstā kļūst arvien kompleksāka, neatkarīgi no politisko ideoloģiju vērtību dominēšanas konkrētu valdību programmās. Identitātes, nacionālisma un kultūrpolitikas saikne pieaug, liekot valstīm īpašu uzmanību pievērst tieši nacionālā līmeņa kultūrpolitikas prioritātēm.

Bibliogrāfija

Duelund, 2009. P. Duelund. A sense of belonging: paradoxes of identity, nationalism and diversity in Europe and beyond. *Identifying with Europe: reflections on a historical and cultural canon for Europe*. Eds. I. van Hamersveld and A. Sonnen. Amsterdam: Boekmanstudies, 2009.

Greiffenhagen, Greiffenhagen, 2002. *Handwörterbuch zur politischen Kultur der Bundesrepublik Deutschland*. 2. Völlig überarb. und akt. Aufl. Hrsg. M. Greiffenhagen. & S. Greiffenhagen. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2002.

Häbermäss, 2012. J. Häbermäss. *Postnacionālā konstelācija un demokrātijas nākotne*. Rīga: Zinātne, 2012.

Klaičš, 2008. D. Klaičš. *Iztēle bez robežām. Ceļvedis starptautiskai sadarbībai kultūrā*. Rīga: Culturelab, 2008.

Kulturkanon, 2006. *Kulturkanon*. Kulturministeriet. 2. udg., 1. opl. København: Politikens Forl., 2006.

Kymlicka, 1999. W. Kymlicka. *Multikulturalismus und Demokratie: über Minderheiten in Staaten und Nationen*. Hrsg. von O. Kallscheuer. Hamburg: Rotbuch Verlag, 1999.

Kruks, 2013. S. Kruks. Kultūras kanons. *Mūsdienu kultūras stāvokļi/Conditions for Contemporary Culture*. Rīga. Red. O. Redbergs. Rīga: Megaphone Publishers, 2013. – 50.–51. lpp.

Laķe, Hermane, Tjarve, 2013. A. Laķe, A. Hermane, B. Tjarve. Latvijas kultūras kanona veidošanas metodoloģiskie kritēriji un principi. Vienotu Latvijas Kultūras kanona veidošanas metodoloģisko principu un kritēriju noteikšana. Novērtējuma pētījums. Rīga: biedrība "Culturelab"; Latvijas Kultūra akadēmija, 2013.

Landes, 2013. H. Landes. Multikulturalisms: kritiskā perspektīve. *Mūsdienu kultūras stāvokļi/Conditions for Contemporary Culture*. Rīga. Red. O. Redbergs. Rīga: Megaphone Publishers, 2013.

Muižnieks, 2013. N. Muižnieks. Es labprātāk redzu tādu Latviju, kurā cilvēki grib iebraukt, nevis izbraukt. *Jurista Vārds*. 2013. Nr. 5 (756).

Streļča, 2013. I. Streļča. Latvijas un Dānijas kultūras kanonu salīdzinājums: mērķi, izvide un rezultāti. Bakalaura darbs. Latvijas Kultūras akadēmija, 2013.

Кимлика, 2010. У. Кимлика. *Современная политическая философия. Введение*. Москва: Изд. дом Гос. ун-та – Высш. шк. Экономики, 2010.

Рыжакова, 2010. С. И. Рыжакова. *Historica Lettica: национальная история и этническая идентичность: о конструировании и культурном реферировании прошлого латвийшей*. Москва: Институт этнологии и антропологии, 2010.

Рыжакова, 2011. С. И. Рыжакова. Каноны национальных культур: опыты Голландии, Дании и Латвии 2000–х годов. *Этнографическое обозрение*. № 3. – С. 76 – 88.

Anda Laķe, Juris Goldmanis

**Cultural canon as a cultural policy programme:
political and ideological preconditions and perspectives
of its development**

Abstract: This article provides a comparative analysis of the initiative of cultural policy implemented in three countries of the European Union (the Netherlands, Denmark and Latvia) and the term “cultural canon” that is used to characterise it. As the substantiation, objectives, functions and results of the cultural canon as a state-financed programme of cultural policy essentially differ in all the above countries, there is a ground for discussions about the preconditions for the sustainable development of this programme. The main objective of this article is to reveal the significance of political and ideological factors of the cultural canon in the development of cultural policy and the choice of scenarios in the future. In order to reach this objective, the theoretical understanding of the notion “cultural canon” has been analysed and its link with the values of a certain political ideology. A comparative analysis and assessment of the development of cultural canons in the Netherlands, Denmark and Latvia have been carried out by applying data of empirical research that is based on qualitative methodology. The article explores the development scenarios for the cultural canon that would be most appropriate for the political-ideological context of Latvia. The theoretical basis of this article lies in various investigations that evaluate the cultural canon as substantiation for ideological paradigms in the cultural policy by paying special attention to works of those authors who have analysed the expression of ideological doctrines of nationalism and multiculturalism in culture (Willem Frijhoff, Peter Duelund, Monique Kremer, Will Kymlicka). The conclusions of this article are based on the theoretical and empirical research; they serve as arguments and proof for the thesis that consistent political and ideological support for the initiatives of the cultural canon is considered to be the main factor that influences the development of the programme and sustainability.

Keywords: cultural canon, preconditions for sustainability of the cultural canon, political ideology, nationalism, multiculturalism.